

Originallet

Nummer 1 • 2020

Arbetarminnen från Harg: fackliga verksamhetsberättelser som källa

Nya depositionsavgifter för 2020

FOLKRÖRELSEARKIVET
FÖR UPPSALA LÄN

Arbetarminnen från Harg: fackliga verksamhetsberättelser som källa

Folkrörelsearkivet söker nu medel för att i ett större projekt digitalisera den fackliga rörelsens års- och verksamhetsberättelser, tillsammans med Arbetarrörelsens Arkiv och Bibliotek och Uppsala universitet. Under inventeringen av Folkrörelsearkivets bestånd faller särskilt blickarna på årsberättelserna från Lantarbetareförbundet, avd. 174 i Harg.

Få föreningsaktiva lär vara obekanta med styrelsens verksamhetsberättelser för det föregående året. Det hör årsmötena till, presenterade precis innan revisorerna avlägger sin berättelse om hur föreningens ekonomi stått sig under året och om styrelsen skött räkenskaperna som sig bör. Oftast framstår nog verksamhetsberättelserna som en odramatisk transportsträcka fram till styrelsens ansvarsbefriade avgång och val av den nya styrelsen. Men ibland kan det hetta till. Verksamhetsberättelserna är när allt kommer omkring en viktig del av den prövning årsmötet gör av styrelsens verksamhet under året.

Tagna var för sig kan verksamhetsberättelser bli lite tradig och enahanda läsning, författad på ett stultigt språk. För forskare kan emellertid en serie bevarade verksamhetsberättelser, år efter år, vara en källa till att följa en förenings verksamhet över tid och en väg att söka sig närmare in i material för de år, då mer avgörande händelser i en förenings historia har skett. Tänk att kunna sammanställa och jämföra många fackliga organisationers verksamhet över flera decennier, från de lokala fackklubbarna, distriktsförbunden och riksorganisationerna, ja även internationellt. Vad skulle inte det kunna ge oss för kunskaper om ekonomiska konjunkturen och dess följdverkningar, om fackliga strategier och konfliktområden, om den ekonomiska historien överlag?

Det är tanken med Labours' memory, den projektansökan som Folkrörelsearkivet nu medverkar i, tillsammans med Arbetarrörelsens arkiv och bibliotek och med flera institutioner från Uppsala universitet inblandade.

I projektet planerar vi att digitalisera och samla in redan digitala verksamhetsberättelser från de båda arkivinstitutionernas bestånd och från de fackliga organisationer som är deponenter till arkiven. Det är verksamhetsberättelser som sträcker sig så långt bak som till 1880-talet och i princip fram till idag: 140 år av facklig verksamhet. Vi håller nu tummarna för att Riksbankens jubileumsfond håller med oss om detta och beviljar projektmedel. Någon gång i oktober vet vi hur det gick.

Folkrörelsearkivet bevarar verksamhetsberättelser och årsberättelser från omkring 180 stycken olika fackliga organisationer, från lokala klubbar till distriktsförbund, från klassiska arbetaryrken till tjänstemanna- och akademikerorganisationer. En del bör nog närmast betraktas som professionsföreningar. Vår klassificering av föreningar är ibland lite trubbig. Årsberättelser verkar ha varit den vanligare benämningen i äldre tid, medan verksamhetsberättelser är vanligare idag. Om det finns någon annan skillnad än själva namnet återstår att se, men de har i vilket fall så likartad funktion att de kan betraktas som synonyma.

Lantarbetareförbundet, avdelning 174 i Harg

Det är inte alla verksamhetsberättelser som är enahanda. Vid inventeringen av vårt bestånd av årsberättelser och verksamhetsberättelser, kunde jag inte undgå att fästa mig vid en serie från Lantarbetareförbundets avdelning 174 i Harg från 1930-, 1940- och 1950-talet. Fackliga årsberättelser kan i likhet med lantarbetarnas i Harg inte sällan börja med ett direkt tilltal: Kamrater! Det är inte heller ovanligt med uppmuntran och uppfordringar om aktivt deltagande och vikten av sammanhållning. Så börjar också årsberättelsen i Harg från 1932. Fackföreningen, sägs det, bemöts numera med allt större respekt från motpartens arbetsgivarens sida. Det gäller då att inte som enskild medlem slå sig till ro med detta utan inse att lantarbetarens styrka består i fortsatt sammanhållning och aktivism. Det är ett viktigt

budskap i en fackförening och det lär ha funnits många frustrerade styrelser genom åren som känt stort behov av att ryta till mot medlemmarnas lojhet.

Årsberättelsen för 1937 börjar istället med en utblick över världen:

”Kamrater! År 1937 har gått till ända, och därmed har de händelser, som under det gångna året timat, gått till världshistorien. Skickligheter av olika slag har under det gångna [!] året inträffat i Europa, ävenså utanför dess gränser. Det spanska inbördeskriget fortsätter, och utgången av detta krig, är ännu svårt att förutsäga, önskvärt är ju seger för de regeringstrognas, och därmed seger för demokratin. Den i fjärran östern utbrutna konflikten mellan Japan och Kina, synes ge vid handen, att Kinas befolkning dukar under, för Japans hårt tränade armé. Utgången av detta krig är ännu svårt att förutsäga. Vi i vårt land äga ännu den förmånen, att få leva i fred med våra grannar i Norden.”

I Sverige, fortsätter årsberättelsen, är läget gott. Högkonjunktur råder. Lantarbetareförbundet har haft framgångar i avtalsrörelsen. Den nya arbetstidslagen har inneburit en avsevärd arbetstidsförkortning.

Sista december 1939 har världskriget brutit ut och årsberättelsens inledning färgas av ett fördjupat patos i sitt anslag:

”Kamrater! Under skuggan av ett världskrig, går vår avdelning att fira sitt 20 årsjubileum. Mycket har hänt sedan förra årsskiftet. Världen har blivit en avgrund av ondska, blint hat och skadegörelselusta. Blod flyter, länder ödeläggas, folk underkuvas, nationella och mänskliga värden krossas under krigets järnhäl. Mänskligheten kvider under vålds- och diktaturandans helvete. Hänsynen för folks och nationers självständighet, frihet och livssätt är borta; Österrike, Tjeckoslovakien, Polen, Finland m.fl: alla dessa länder vittna därom.”

Och årsberättelsen fortsätter med att uttrycka medkänsla med Finland och fördöma dem som

försvarar det ryska angreppet: de ”är icke bara förrädare mot sitt land, sitt folk, de har även förrått sina tidigare ideal”. Samtidigt ”rasar i den nazistiska pressen en illvillig kampanj mot vårt land och dess regering”. Trots allt ont, uppmanar styrelsen medlemmarna att se det nya året an med tillförsikt och hopp om att det goda och rätta ändå slutligen måste segra.

Den som håller i pennan – och troligen författat berättelsen – är sekreteraren Vilhelm Pettersson, även om det ibland är ordföranden Malkolm Jansson som undertecknar och berättelsen är hela styrelsens. Bakom årsberättelserna finns ändå så tydligt ett temperament och en personlig stil att jag tillåter mig att tillskriva Vilhelm Pettersson ordet. Han har en utomordentlig retorisk förmåga, förenat med ett djupt känt allvar inför det ödesmättade drama han följer. Under de följande krigsåren upprepas betraktelsen av krigets härjningar och tacksamheten för att Sverige – än ett år – har kunnat fira jul i fred och i frihet. För hur länge? Kontrasten mellan det fredliga Sverige och världsbranden omkring är påtaglig. Dessutom råder det nu lugn på avtalsområdet. Statsystemets (statarna) avskaffande 1944 är en stor händelse för lantarbetarna – men tränger ändå inte undan krigets skeden.

Pettersson intar aldrig en neutral hållning. Antipatierna mot fascismen är hela tiden tydlig, den starka sympatin för Finlands sak leder som synts också till en hård dom över kommunisterna – men det är inte gentemot bolsjevismen den avgörande kraftmätningen sker. I årsberättelsen för år 1941 reflekterar Pettersson över vilka krafterna är som står emot varandra.

”Mänskligheten har fått uppleva den fjärde krigsjulen, där de folk som äro direkt engagerade i den väldiga tvekamp som rasar över jordklotet, fortfarande kämpar. På ena sidan kämpar de som i sin ofelbara frälsningslära funnit sin framtidsuppgift i att härska i kraft av sin överlägsna ras. Och vid sidan av dem kämpar det folk vars ledare har funnit livets och levandets storhet i att leva farligt. På den andra sidan är de folk grupperade som funnit sig tvingade att till slutet kämpa sig igenom olyckornas år i blod, svett och tårar för att åt en framtid säkra det som då är kvar av mänskligt värde och individuell frihet.”

Äldre årsberättelser är skrivna för att läsas upp vid själva årsmötet. I mindre föreningar har de sannolikt inte mångfaldigats för att delas ut innan kopiatorer blev enkelt tillgängliga. Bilderna är tagna vid Typografförbundet avd. 84, Uppsalas årsmöte 1962.

Med utgången av året 1945 andas årsberättelsen en stor lättnad och en försiktig optimism om framtiden. Att det inte är en framtid utan motsättningar mellan de två supermakterna, det står redan klart. Under de kommande åren följer årsberättelserna också utvecklingen av det kalla kriget; inte som tidigare uppfattad som en kamp mellan ont och gott, utan med en förhoppning om att de två supermakterna ska besinna sig och undvika avgrunden. I den nya fredligare ordningen ställs förhoppningarna framför allt till det nybildade Förenta Nationerna, vars tillblivelse och utveckling följs i årsberättelserna. Slutna frihandelsavtal välkomnas som en väg framåt mot både fred och välstånd. Med utbrottet av Koreakriget 1950 mörknar skildringen och oron ökar. "Ingen part vill vika en fotsbredd från sina nuvarande ställningar. Båda vill fred, ehuru endast på sina egna villkor. Men ingen av dem vill ännu medge att vägen till fred måste bli en medelväg." En ljusning skönjs i slutet av 1953 och under det begynnande tövädret 1954. Det första Vietnamkriget avslutas och Sovjetunionen mjuknar under det nya slagordet: fredlig sammanlevnad. "Om utsikterna till fred tedde sig ljusare 1954 så kan det ha berott på att människan började inse hur förödande de nya krafter är som hon har upptäckt. Vetenskapsmän, politiker och forskare varnade för att ett atomkrig skulle betyda slutet på civilisationen och kulturen."

Nyårsbetraktelsen från 1952 års årsberättelse frigör sig nästintill helt från årets konkreta händelser och landar i en betraktelse över den ofullkomliga mänskliga naturen som står i vägen för en fredlig värld. Hela denna betraktelse måste återges.

Kamrater! År 1952 har gått till ända och ett nytt år står redo att taga vid. Männe mänskligheten någonsin får uppleva ett årsskifte i den lugna och trygga förvisningen, att det råder fred i världen och att tankarna om framtiden inte behöver oroas av mörka moln över den horisont, ur vilken det nya året stiger oss till mötes? De människor i skilda länder, som formar våra öden och likt nornorna spinner de ödestrådar, på vilka vår framtid hänger, är utan tvekan besjälade av en god vilja. Men resultatet av deras möda blir inte alltid de goda föresatserna likt. Allt mänskligt är ofullgånget, endast naturen kan uppvisa en fullkomlighet, som i all sin enkelhet gör den tyste iakttagaren

stum av häpnad. Individens insatser för att forma utvecklingen trängs mer och mer i bakgrunden. Hetsen i arbetet och under fritiden ökar. Med jäktet och klappjakten på minuterna och sekunderna följer en oroskänsla, som plågar människan även under fritiden. Hon kastar sig från det ena nöjet till det andra. Och är oftast lika otillfredsställd. Det nya året nalkas med allt vad det innebär av förväntan och förhoppning. De goda föresatsernas tid är inne. Den tid då väl de flesta hejdar sig ett ögonblick för att lyssna till nyårsklockornas manande malmklang, den natt, som borde vara den tystaste och icke den skrämigaste. Den natt, då varje människa skulle inom sig söka finna den väg som bär mot framåtskridande utan att någon annan behöver trampas under fötterna. Att inom sig söka finna viljan till samverkan, till hänsynstagande, till uppriktighet, till ärlig strävan och att se till det gemensamma bästa.

Verksamhetsberättelsen för 1954 blir Vilhelm Petterssons sista. På årsmötet 1955 avgår han som sekreterare. Under åren som följer fortsätter avdelning 174 med verksamhetsberättelser på välskrivna prosa, med det direkta tilltalet "Kamrater!". Hädanefter börjar dock berättelsen med en karaktäristik över hur året varit för lantarbetarna och för avdelning 174. Det är som det ska vara, men inte riktigt som under Vilhelm Petterssons dagar.

Nya depositionsavgifter för 2020

Styrelsen har beslutat om en depositionsavgift på 20 kronor per gigabyte och år för e-arkivering (styrelsemöte 1 oktober 2019, § 9) och en hyllmeteravgift på 125 kronor per hyllmeter, från och med andra påbörjade hyllmetern (styrelsemöte 10 februari 2020, § 5).

Det är en nyhet för Folkrörelsearkivet att ha en taxa för digitalt bevarande. Frågan väcktes på årsmötet 2019, då mötet antog styrelsens förslag om en avgift både för lagring och vid leveranser. Styrelsemötet 1 oktober 2019 beslöt utifrån detta att lagringsavgiften skulle bli 20 kronor per Gigabyte och en leveransavgift som utgår från nedlagd arbetstid från personalens sida: trehundra kronor per timme när deponenten är medlem, sexhundra kronor per timme för deponenter som inte är medlemmar. Avgiften ska täcka direkta kostnader. Depositionsavgiftens storlek har beräknats utifrån de kostnader Folkrörelsearkivet har i avtalen med Alvin-plattformen och i samarbetet om Enskilda arkivet.

Så är Folkrörelsearkivet åtminstone berett att ta betalt för digitalt bevarande. Rutinerna för att ta emot är däremot inte tillräckligt finslipade än. Som vårens arbetssituation ser ut så behövs nog ett par lugnare sommarmånader innan vi kan klippa invigningsbandet till e-arkivet. Alla hjälpmedel finns redan på plats. Nu ska vi bara lära oss att behärska dem.

Depositionsavgifter för arkivhandlingar som vi kan bevara i fysisk form på hyllplan – alltså mest papper – har vi tagit ut sedan många år tillbaka. Till ganska nyligen var det bara de större arkiven som hade en särskild hyllmeteravgift. Fram till 2015 var de fyra första hyllmetrarna fria. Då infördes en hyllmeteravgift från andra hyllmetern och uppåt. Den taxa som infördes då, var inte en jämn höjning hyllmeter för hyllmeter. Från och med fjärde hyllmetern tillämpas längre trappsteg: 600 kronor till sjunde hyllmetern, 850 till tionde hyllmetern, 1 200 kronor till fjortonde hyllmetern och så vidare. Det har varit en otymplig konstruktion. Med en avgift på 125 kronor per hyllmeter blir

det en kontinuerlig taxa. Avgiftens nivå ligger ungefär lika med den tidigare taxan och ska förhoppningsvis inte uppfattas som alltför dramatisk, men den innebär en omfördelning där små arkiv gynnas och större arkiv får betala mer. Till prisbilden hör också medlemsavgiften som är 450 kronor för lokala föreningar och 900 för distriktsföreningar oavsett storleken på deponerade arkiv.

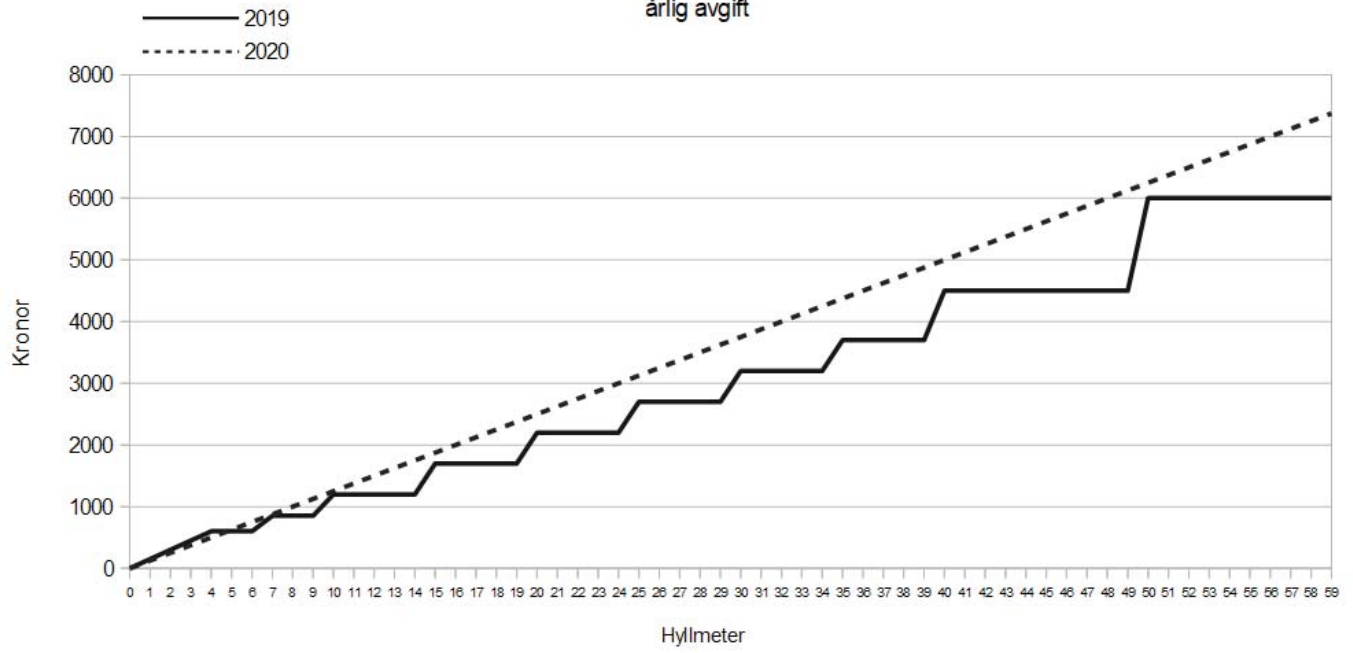
Det är nog inte alla deponenter som vet att avgifter för hyllmetrar inte börjar faktureras så fort ett arkiv har levererats. Först när ett arkiv har ordnats och förtecknats har vi börjat fakturera för hyllmeteravgift. Först efter förtecknandet har Folkrörelsearkivet uppfyllt sitt åtagande, är tanken. Skillnaden har tidigare inte betytt så mycket eftersom vi kunnat hålla jämna steg med förtecknande av leveranser, men de senaste åren har antalet oförtecknade arkiv ökat, så att vi nu har nästan 150 hyllmeter oförtecknat. Därför är ordnande och förtecknande av arkiv en prioriterad uppgift under 2020. Så om ni plötsligt för en ”saltad” räkning, då har vi skött oss.

Folkrörelsearkivets depå 1988.
Fotograf Martin Bjersby.

Depositionsavgifter / hyllmeteravgift

årlig avgift

Öppettider

måndag 13-16

tisdag 10-18

onsdag 10-16

torsdag 10-16

fredag 9-12

Lunch 12-13

Bevara din
förenings
historia

FOLKRÖRELSEARKIVET
FÖR UPPSALA LÄN

den är unik